

Lietuvių kultūrinė raiška Danijoje

Deimantė ŽUKAUSKIENĖ

Danija – Europos šiaurinėje dalyje, tarp Baltijos ir Šiaurės jūros, esanti šalis. Valstybė įsikūrusi Jutlandijos pusiasalyje bei aplinkinėse salose – Danijos salyne, Šiaurės Fryzų salose ir Bornholme. Danija turi vienintelę – 68 kilometrų ilgio – sausumos sieną su Vokietija Jutlandijos pietuose. Daug kas iš mūsų Daniją pažįsta kaip vaikų literatūros rašytojo Hanso Christiano Anderseno, daniško *hygge*, Lego gimtinę. Turbūt ne kartą iš spaudos esame girdėję ar skaitę, jog danai vis išrenkami kaip laimingiausia tauta pasaulyje arba bent jau išlieka laimingiausiųjų penketuke. Danija taip pat yra viena iš labiausiai išsivysčiusių, moderniausių šalių pasaulyje. Šalyje gyvenimo kokybė yra labai aukšta. Danijos miestai kompaktiški ir patogūs, o keliauti po Daniją yra labai paprasta. Danai bendraudami vertina atvirumą ir sąžiningumą, taip pat mėgsta tvarką, punctualumą, neretai sako viską, ką galvoja, todėl užsieniečiams gali pasirodyti, jog jie yra grubūs, tačiau jų tiesiog toks bendravimo stilius. Danai labai tolerantiški, jie visada linkę eiti į kompromisą, o tai labai padeda palaikyti gerus darbinius santykius. Nors Danija ir neturi tokios išpūdingos gamtinės įvairovės, kaip kaimyninės šalys, tačiau jos kraštovaizdžiai tikrai yra gražūs ir verti pamatyti. Įdomu, jog šalis savo dviračių kultūra nė kiek neatsilieka nuo Nyderlandų. O kokie gi Danijos ryšiai su Lietuva?

Pagal Visuotinę lietuvių enciklopediją, prieš I pasaulinį karą Danijoje buvo apie 20 lietuvių, kurie čia buvo sukūrę mišrias šeimas arba studijavo Danijos aukštosiose mokyklose. Danijos ir Lietuvos neoficialūs ryšiai buvo užmegzti dar 1919 metais, o štai 1921 metų rugsėjo 28 dieną Danija Lietuvą pripažino *de jure*. To meto Lietuvos prezidentas Antanas Smetona labai žavėjosi Danija bei kitomis Skandinavijos šalimis. Lietuvos spaudoje taip pat pasirodė nemažai straipsnių, pasakojančių apie Skandinaviją bei jos šalis. Tarpukariu Lietuvos ir Danijos ryšiai reiškėsi prekyba ir kultūriniais mainais. Kopenhagoje kurį laiką rezidavo

diplomatas, rašytojas Jurgis Savickis. 1919 metais čia gimė rašytojo, diplomato sūnus – lietuvių tapybos klasikas, Vilniaus dailės akademijos profesorius, menotyros daktaras Augustinas Savickas.

LKA

DANIJOS LIETUVIŲ BENDRUOMENĖS
LAIKINOJO ORGANIZACINIO KOMITETO
APLINKRAŠTIS.

Kopenhaga,

1950 m. gruodžio mėn. 8 d.

BRANGŪS LIETUVIAI,

Jau beveik šešis metus Danijoje tremties vargą vargę, mes, Danijos lietuviai, tik dabar galime steigti savą viešą organizaciją, būtent Pasaulio Lietuvių Bendruomenę priklausantią "DANIJOS LIETUVIŲ BENDRUOMENĖ".

Savo organizacijos užuomazgą turėjome jau 1945 metų vasarą. Tuokart išsiblaškiusių po visą Daniją lietuvių tremtinių reikalus pagal išgales tvarkė "Lietuvių Komitetas Danijoje" Kopenhagoje. Tai nebuvo lietuvių rinktas, o tik gyvo reikalo savaime susikūręs organas. Jis todėl buvo tik laikinis ir turėjo būti pakeistas tikros, oficialios organizacijos, kurios įkurimui ir buvo ruošiamasi, kaip veik Danijon atklydusių lietuvių bent apytikris skaičius buvo žinomas ir vietovės, kuriose jie buvo susibūrę, bent apytikriai susektos. Projektuojamos organizacijos įstatai jau buvo paruošti ir rinkimams praveisti pirmieji žygiai jau buvo daromi, kai 1946 m. sausio mėn. Danijos valdžia per Danijos Raudonąjį Kryžių, tuomet glėbojusį visus tremtinius Danijoje, pabaltiečiams tremtiniams uždraudė steigti savas organizacijas, jungiančias visus Danijoje gyvenančius estus, latvius ir lietuvius. Tik stovykliniams komitetams, renkamiems atskirų stovyklų tautinių grupių ir besirūpinantiems tik stovyklinio gyvenimo reikalais, buvo daroma išimtis.

Taip visą laiką ir tebegyvename be savos organizacijos, jungiančios visus Danijoje gyvenančius lietuvius.

Danijos valdžios samprotavimai, dėl kurių ji mums uždraudė organizuotis, mums nebuvo paslaptis, nebuvo paslaptis nei tų samprotavimų pagrindas...

Tam pagrindui esminiai pasikeitus ir Pasaulio Lietuvių Bendruomenės steigimo reikalui iškilus, Danijos lietuvių tremtinių patikėtinis Martynas Brakas 1949 m. balandžio mėn. 27 d. raštu IRO misijos šefą prašė ištirti, ar Danijos valdžia vis dar yra 1946 m. sausio mėnesio nusistatymo ir ar mums būtų draudžiama įsijungti Pasaulio Lietuvių Bendruomenėn atitinkamoje savoje organizacijoje. I tai - nors ir ne iš karto ir ne be tam tikro nepasitenkinimo - buvo atsakyta, kad tremtiniai, kaip ir visi kiti Danijoje legaliai gyvenantieji užsieniečiai, gali naudotis vad. susirinkimo ir draugijų laisvėmis.

Tuo tremtiniams iki šiol vis dar tebetaikoma internavimo tvarka buvo žymiai pagerinta. Bet tuojuo imtis priemonių tomis laisvėmis ir praktiskai naudotis, pernai dar neatrodė įmanoma. Buvome iuk absir-

Danijos lietuvių bendruomenės Laikinojo organizacinio komiteto aplinkraštis,

II pasaulinio karo pabaigoje, kai vokiečiai į Daniją vežė karo pabėgėlius vokiečius, kartu su jais į šią šalį pateko ir dalis lietuvių pabėgėlių, daugiausia iš Klaipėdos krašto. Anot Visuotinės lietuvių enciklopedijos, 1945 metų gegužės mėnesio duomenimis, Danijoje užregistruoti 2149 lietuviai. Dauguma lietuvių pateko į pabėgėlių stovyklas Kopenhagoje. Čia jie kartu su kitais pabėgėliais iš Baltijos šalių buvo apgyvendinti didelėje sporto salėje. Taip pat nemaža dalis lietuvių susitelkė Nymindegabo stovykloje, iš kurios vėliau persikėlė į Tistedą (*Thisted*). Pamažu pradėjo steigtis įvairios sąjungos, kolektyvai, ėmė vystytis kultūrinė veikla. Netoli Kopenhagos dar liko bendra Baltijos šalių studentų stovykla Vedbeke (*Vedbaek*). Čia lietuviai buvo įkūrę tautinių šokių grupę ir chorą. Nymindegabe, Tistede veikė du chorai, tautinių šokių grupės, orkestras ir teatro grupė. Ilgainiui Danijoje ėmė veikti lietuvių skautų draugovė, kūrėsi ugdymo įstaigos, įvairūs meno saviveiklos, sporto būreliai. 1945–1950 metais veikė vaikų darželis ir pradžios mokykla, kuri buvo įkurta dar Kopenhagoje ir turėjo daugiausia 156 mokinius. 1945–1949 metais leistas savaitinis *Informacijos biuletėnis*. Tistedo stovykloje buvusią kalvą lietuviai papuošė Vyčio mozaika, pastatė medinį kryžių ir Gedimino stulpų skulptūrą. Šis kompleksas yra išlikęs iki šiol. Lietuvius pabėgėlius stovyklose rėmė 1945 metais Kopenhagoje sudarytas Danų-lietuvių šalpos komitetas, o nuo 1946 metų ir BALF (Jungtinių Amerikos Valstijų lietuvių šalpos organizacija Bendrasis Amerikos lietuvių fondas). 1945 metais įkurtas Lietuvių komitetas, kurio pirmininkas buvo M. Brakas. Komitetas palaikė svarius ryšius su lietuviais kitose šalyse^[1]. 1945–1947 metais čia leistas mėnraštis „Lietuvių žinios“, kurį redagavo Jonas Gliosas, buvo suburtas ir tautinis ansamblis. 1947 metais įkurtas kultūrinės veiklos sambūris *Romuva* išleido vienkartinį leidinį „Vikingų žemėje“. Po 1947 metų tarpininkaujant tarptautinei pabėgėlių organizacijai didžioji dalis lietuvių išvyko į kitas valstybes: Didžiąją Britaniją, Kanadą, Jungtines Amerikos Valstijas, Australiją, o kiti Danijoje pasilikę lietuviai, jų buvo likę tik 209, 1950 metų pabaigoje įkūrė Danijos lietuvių bendruomenę. Bendruomenė Kopenhagoje 1950 metų gruodžio 8 dieną išleido savo leidinį *Danijos lietuvių bendruomenės Laikinojo organizacinio komiteto aplinkraštis*. Keletą dešimtmečių veikusios Danijos lietuvių bendruomenės veikla 9 dešimtmetyje kiek išblėso, atgaivinta ji buvo jau po 1990 metų.

Lietuvių bendrija Danijoje. Liepos 6-oji, Kopenhaga, 2022 m. LR Ambasados Danijoje nuotr.

1991 metų vasario 28 dieną Danija, antroji valstybė po Islandijos, pripažino atkurtą Lietuvos Respublikos nepriklausomybę. Tais pačiais metais pradėjo veikti Lietuvos ambasada Danijoje ir Danijos ambasada Lietuvoje. Šalys pradėjo glaudžiai bendradarbiauti tarptautinėse taikos palaikymo misijose. Lietuva iš Danijos pradėjo gauti karinę paramą. 1997 metais įkurta Danijos lietuvių bendrija (šiuo metu jos pirmininkas Artūras Maslauskas). Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą ir atsivėrus sienoms, Danijos lietuvių bendruomenė gerokai pagausėjo. Šiais laikais lietuviai Daniją renkasi dažnai dėl aukšto pragyvenimo lygio, socialinių garantijų, didelio valstybės dėmesio šeimai ir todėl, jog Danija yra pakankamai nedaug nutolusi nuo Lietuvos. Danijoje šiuo metu gyvena apie 15 tūkstančių lietuvių. Šalyje aktyviai veikia Danijos lietuvių bendrija, lietuvių bendruomenė Jutlandijoje ir Fiune, Danijos lietuvių jaunimo sąjunga, Lietuvių profesionalų klubas Kopenhagoje, lituanistinės mokyklos įvairiuose Danijos miestuose, taip pat lietuvius buria įvairūs šokių, dainų kolektyvai, knygų, diskusijų bei mažųjų klubai. Pagrindiniai šių bendruomenių tikslai: suteikti Danijoje

gyvenantiems lietuviams galimybę pabendrauti gimtąja lietuvių kalba, puoselėti lietuviškus papročius ir gyvą švenčių tradiciją, vystyti savaitgalinių lituanistinių mokyklų veiklas, per muzikinį, estetinį, kultūrinį ugdymą suteikti visiems norintiems galimybę iš arčiau susipažinti su lietuviškuoju kultūros paveldu, bendradarbiauti su kitomis organizacijomis informavimo, kultūros, sporto ir švietimo srityse.

Kiekvienais metais Danijoje vyksta daug švenčių, mugių, parodų ir kitų renginių, kuriuose galima pajusti lietuviškosios kultūros dvasią. Šiomet gegužės 15 dieną Baltijos baletų teatro (BBT) šokėjai lankėsi Kopenhagoje, kur šiuolaikinio šokio centre „Dansekapellet“ atliko baletą pastatymą „Vaivos juosta“. Tiek lietuviai, tiek danai turbūt bene pirmą kartą šalių bendrystės istorijoje turėjo galimybę pamatyti lietuvišką baletą Danijos scenoje. Taip pat šiomet Kopenhagoje išpūdingą, daugiau nei 50 įvairių renginių apimančią tarptautinę Jono Meko 100-mečio paminėjimo programą parengė Lietuvos kultūros institutas, Lietuvos kultūros atašė Švedijoje, Suomijoje ir Danijoje bei Jono Meko fondas.

„Credo“ -mišraus kamerinio mėgėjų choro Kopenhagoje pasirodymas Liepos 6-ąją.

LR Ambasados Danijoje nuotr.

Danijos lietuvių bendrijoje tradiciškai švenčiamos Kalėdos, organizuojamas šventinis koncertas ar spektaklis, linksmi, vaišinantys skaniausiais blynais švenčiamos Užgavėnės, iškilmingai minima Vasario 16-oji, Atvelykis, kai po šv. mišių kartu susiburiama pažaisti smagių žaidimų, padainuoti ir paridenti margučiu, per Jonines taip pat žaidžiami įvairūs žaidimai, kuriamas laužas. Dažnai bendruomenėse dar rodomas lietuviškas kinas, pristatomos lietuvių autorių parodos, kartais atvyksta ir įvairių svečių iš Lietuvos: muzikantų, rašytojų ir kt. Lietuviai įsijungia į įvairias šalies akcijas, pavyzdžiui, dalyvauja Ukrainos palaikymo akcijose, bendradarbiauja su vietos valdžia. Dažnai lietuvių organizuojamuose renginiuose dalyvauja vietos žmonės, prisijungia ir Lietuvos ambasada Danijoje. Pastarieji metai buvo sudėtingi visam pasauliui ir, aišku, Danijos lietuvių bendrijai. Dėl įvairių apribojimų bendrijos veikla buvo smarkiai sumažėjusi. Vis dėlto pagal galimybes savo veiklą tęsė Danijos lietuvių bendrijos Mažųjų klubas, kuriame lietuvių kalbos pradžmėnų moko mokytojos Augustė Bukšaitytė, Agnė Pociūtė, Jūratė Tamulynienė ir Rūta Velikėnaitė. Jau nuo pat 2006 metų kiekvieną šeštadienį DLB Mažųjų klubas, į kurį susirenka vaikai nuo 3 iki 6 metų amžiaus, užsiima įvairia menine veikla: piešia, šoka, klauso įvairių lietuviškų pasakų, mokosi liaudies žaidimų, ratelių, tai pat eksperimentuoja, sportuoja ir turtina savo lietuvių kalbos žodyną. Pamokos trunka dvi valandas, lietuvių kalbos vaikai mokosi žaidybine forma, todėl norint pradėti lankyti pamokėles nebūtina gerai kalbėti lietuviškai. Danijos lietuvių bendrija taip pat siūlo pamokas mokyklinio amžiaus vaikams, kurie pamokų metu yra supažindinami su Lietuvos istorija, kultūra ir papročiais. Kiekvieną pamoką mokiniai atlieka lietuvių kalbos gramatikos užduotis, taip pat pamokų metu analizuojami literatūros kūriniai. Užduotys – individualizuotos, o klasėje mokosi ne tik puikiai lietuviškai kalbantys vaikai, bet ir tie, kurie auga mišrioje šeimoje ir kuriems kalbėti lietuviškai reikia įdėti daugiau pastangų.

Rugpjūčio 27 dieną Danijos lietuvių bendrijos šeštadieninės lituanistinės mokyklos Kopenhagoje moksleiviai, jų tėveliai ir mamytės susirinko į dar vieną mokslo metų pradžią. „Bravo teatras“ suvaidino spektaklį vaikams „Linksmos pasakos iš kišenės“. Susirinkusius pasveikino mokytojos, Danijos lietuvių bendrijos pirmininkas Artūras Maslauskas ir Lietuvos ambasados Danijoje atašė Asta Sakalauskaitė-Jankauskienė. Džiugu, kad lietuviai skiepija gimtąją lietuvių kalbą savo vaikams, deda visas pastangas, jog lietuviškai būtų kalbama ir namuose,

randa laiko vaikams atvežti į mokyklą šeštadieniais ir aktyviai dalyvauja renginiuose. Toks lietuvių kalbos, kultūros, lietuvių tautos papročių išlaikymas ir puoselėjimas tikrai nenueis veltui.

Rugsėjo 10 dieną, po dviejų metų pertraukos, lietuviai ir visi besidomintys Lietuva rinkosi į Lietuvių dienas Kopenhagoje, kurias organizavo Lietuvių jaunimo sąjunga Danijoje. Lietuvių dienas pradėjo Kopenhagos lietuvių choras „Credo“, organizuotos amatų dirbtuvės ir lietuviškų patiekalų degustacija. Pirmos dienos vakare vyko baltarusių rašytojos Vandos Martins knygos pristatymas ir Vandos Martins, Lietuvos ambasadorės Danijoje Astos Radikaitės, Baltarusijos ir Danijos kultūros draugijos „Beladania“ vadovės Lizavetos Dubinka-Hushcha diskusija apie lietuvių bei baltarusių identitetus, laisvę ir demokratijos šaknis. Diena užbaigta atlikėjos iš Lietuvos Gabrielės Vilkickytės koncertu. Antroji renginio diena simboliškai paskirta dviračių žygiui lietuvių takais Kopenhagoje, kurį organizavo lietuvių Danijoje istorijos žinovas Dixie'is Simonsenas. Tikimasi susitikti kitose „Lietuvių dienose“ Danijoje ir kitais metais.

Taigi, linkime Lietuvių bendrijai Danijoje ir toliau puoselėti lietuvių, pilietiškumą, gimtąją lietuvių kalbą ir plėsti lituanistinių mokyklų ratą, nes juk gimtosios kalbos išlaikymas, jos puoselėjimas bei perdavimas jaunesiems lietuviukams toks svarbus, parodantis meilę savo šaknims, Lietuvai, jos kultūrai ir gimtajam kraštui.

[1] Dānijos lietūviai <https://www.vle.lt/straipsnis/danijos-lietuviai/>

Projektas „Pasaulio Lietuva.“

Jei norėtumėte publikuoti straipsnį prašome nekeisti straipsnio pavadinimo, nurodyti informacijos šaltinį, autorių ir projekto pavadinimą.

www.pasauliolietuvis.lt